

Norske straffedommer 1952.

Av lagmann TRYGVE LEIVESTAD.

Sikring.

En verkstedsarbeider på 35 år ga sin mor, en embetsmannsenke på 77 år, 10 sovetabletter i en kopp te han serverte henne om morgenen. Hun ble bevistløs bragt på sykehus, hvor hun kom seg raskt. Dosen medførte ikke stor fare. Tiltalte var fornærmet på moren fordi hun dominerte ham for meget, og ikke lot ham flytte hjemmefra så han fikk mer frihet. Kvellen før hadde hun irritert ham ved å komme inn på hans rom og si godnatt etterat han var sovnet. Han hadde ikke villet skade moren som han var glad i, men få henne til å ta mer hensyn.

Tiltalte hadde i 1940 begått et drap, men var da blitt erklært sinnssyk og sikret for 10 år. I 1950 ble han utskrevet fra asyl som ikke sinnssyk og flyttet da til sin mor.

De sakkyndige fant at tiltalte ikke var sinnssyk men hadde varig svekkede sjelsevner, og at det under bestemte vilkår var fare for gjen-tagelse. Han var overømfindtlig når det gjaldt ham selv, og følelsesmessig forflatet utad, mens de intellektuelle funksjoner var i orden.

Tiltalte ble dømt til fengsel i 6 mnd. for legemsbeskadigelse, strl. § 229. Byretten mente at sikring ikke var nødvendig da tiltalte selv var klar over at han måtte holde seg borte fra sin mor. Høyesterett fant det imidlertid nødvendig at han var underkastet vanlig sikring i inntil 5 år. Rt. s. 1019.

En mann på 29 år hadde 5 ganger vært dømt for tyverier. Ved dom i 1947 var han også underkastet sikring. Han hadde en dag truffet en tilreisende svenske, og var blitt med på dennes hotellrom hvor de begge drakk. Da svensken sovnet, tok tiltalte med seg noen klær, støvler, konjakk og en lommebok. Tiltalte husket ingenting. Han var henfallen til misbruk av narkotika og hadde samme dag tatt en del tabletter og fått en morfininnsprøyting. Byretten fant at tiltalte i denne tilstand ikke hadde hatt noen tyvshensikt, og frifant ham. Derimot fant den at han burde underkastes de vanlige sikringsmidler, dog ikke fengslig forvaring. Den anbefalte behandling i sinnssykehus. De psykiatriske sakkyndige hadde funnet at tiltalte ikke var sinnssyk, men hadde varig svekkede sjelsevner. Han var ikke en vanlig forbrytertype, men en person med alvorlige psykiske tilpassningsvansker som sekundært førte ham til alkohol- og narkotikamisbruk og mer eller mindre tilfældige forbrytelser.

Påtalemyndigheten anket til gunst for tiltalte idet den mente at sikring ikke kunne idømmes når tiltalte var frifunnet. HR. forkastet anken idet sikring måtte kunne anvendes når grunnen til frifinnelsen var den at tiltalte p. g. av selvforskyldt rus led av forbigående nedsettelse av bevisstheten som utelukket vinnings hensikt. Rt. s. 1286.

Arbeidsskole.

Loven av 1 juni 1928 om arbeidsskole for unge lovbrøyttere trådte først ikraft 1 sept. 1951, idet man ikke tidligere hadde hatt noen anstalt. Den første HR dom på anbringelse i arbeidsskole ble avsagt 30/5 1952. En mann på 21 år hadde hatt en vanskelig barndom og oppvekst, hadde vært på læregutthjem som han var rømt fra og på Bastøy skolehjem. Han hadde 4 ganger vært dømt for tyvsforbrytelser og vært ilagt bot for beruselse noen ganger. Han ble påny tiltalt for to mindre tyverier og av byretten dømt til fengsel i 6 mnd. idet retten ikke fant det formålstjenlig å anbringe ham i arbeidsskole, noe de psykiatrisk sakkyndige hadde anbefalt. De hadde funnet at tiltalte ikke var sinnssyk eller hadde mangelfulle sjelsevner, men at han trengte oppdragende påvirkning i arbeidsskole. HR. fant imidlertid i tilslutning til de sakkyndige og Oslo Vernelag at det var grunn til å tro at opphold ved arbeidsskolen kunne være formålstjenlig og bringe tiltalte bort fra forbryterbanen, noe en ny kortvarig fengselsstraff neppe ville. Anbringelse ved arbeidsskole gjelder for 2 år. Anbringelse ble derfor besluttet, og fengselsstraffen falt dermed bort. Rt. s. 624.

Det kan i den forbindelse nevnes at domstolene hittil har vært meget tilbakeholdne med anbringelse i arbeidsskole. Mens Berg Arbeidsskole er beregnet på 60 elever, var det enda 1½ år etter åpningen ikke mer enn ca 20 elever der.

Nødverge.

En sykehussjåfør ble av politiet anholdt mens han lå i sengen på vaktrommet fordi det var meldt at han hadde drukket på vekten og kjørt bil påvirket. Da politiet ville fremstille ham til lægeundersøkelse, rømte han idet han puffet til og rev seg løs fra den konstabel som holdt ham. Under dissens frifant byretten ham for vold mot politiet, fordi den mente at politiet ikke hadde lovhjemmel for å fremstille ham til blodprøve, og at han da måtte ha adgang til å motsette seg at politiet tok ham. HR antok at det var lovhjemmel for lægeundersøkelse, men uttalte at uansett dette ville motstand under de foreliggende forhold ikke være rettmessig selv om det forelå kompetanseoverskridelse fra politiets side. Byrettens dom ble derfor opphevet. Rt. s. 275 (jfr. Rt. 1953 s. 890).

Betinget straff.

Blandt de forhold det av generalpreventive grunner regelmessig ikke blir gitt betinget straff for, er brukstyveri av bil — strf. § 260 — og kjøring i påvirket tilstand. Selvom det gjelder unge før ustraffede personer, blir straffen i alminnelighet ubetinget fengsel.

En mann på 22 år oppe i en fjellbygd hadde drukket en del øl. Han kjørte en tur med en fremmed bil og havnet i grøften. Han ble dømt til fengsel i 45 dager som herredsretten gjorde betinget, men som HR gjorde ubetinget. Rt. s. 1193.

En ustraffet ungdom som enda ikke hadde fylt 21 år hadde sammen med en kamerat drukket en del. Han satte seg inn i en fremmed bil. Da han ikke fikk den til å starte, skjøv kameraten den et stykke. Politiet kom så tilstede og anholdt dem. Tiltalte ble dømt til fengsel i 21 dager, og anket forgjøves over at straffen ikke var gjort betinget.

Betinget dom på 30 dager fengsel fikk derimot en 19 år gl. gymnasiast som i beruset tilstand hadde satt seg inn i en fremmed bil om natten og latt den trille ned en bakke. Det ble lagt vekt på at det var en guttestrek, at det ikke hadde vært meningen å starte motoren, at tiltalte hadde vært tilsjøs 2 år for å tjene penger til utdanning, og at det ville være fare for at ubetinget fengselsstraff ville kunne føre til at han måtte slutte skolen. Rt. 1057.

Falsk brannalarm blir det også etter fast praksis gitt ubetinget fengsel for.

En ustraffet 26 år gammel mann fra landet hadde i Alesund trykket inn ruten i en brannmelder slik at brannvesen og politi rykket ut. Tiltalte var beruset og husket senere intet. I byretten stemte domsmennene for en bot på kr. 250 da de mente tiltalte var følsom, troskyldig og noe naiv, og fengsel kunne gi ham en knekk. Under henvisning til handlingens almenfarlige karakter og de generalpreventive hensyn stemte rettens formann for ubetinget fengsel i 21 dager, tiltross for at han sluttet seg til domsmennenes anførsler om formildende omstendigheter. HR sluttet seg til dette under henvisning til sin praksis i liknende saker. Rt. s. 1208.

Det synes unektelig nærliggende her å spørre seg om det virkelig er en slik fare for falske brannalarmer at ubetinget fengsel er så absolutt påkrevet. Det kunne man vel best gjøre seg opp en mening om på grunnlag av en undersøkelse av hyppigheten av slike falske alarmer.

Almenfarlige forbrytelser.

En korporal på 24 år, same fra Øst-Finnmark, brøt seg på den flyplass hvor han gjorde tjeneste inn i 5 bunkers og satte fyr på to ammunisjonslagre slik at det oppstod eksplosjon som ødela verdier for ca. kr. 855.000. Det var stor fare for brannpersonalets liv under slukningen av brannen, og for at brannen kunne bredt seg til 4 andre ammunisjonsbunkers, noe som ville ført med ytterligere materiell skade og fare for menneskeliv og ødeleggelse. Under sitt inbrudd tok korporalen noe pistolammunisjon.

Fra kriminalsynspunkt er saken eiendommelig fordi det tross mentalundersøkelser og utallige forhør under varetektsarrest i 1½ år, og en lang hovedforhandling, ikke lyktes å få klarhet over tiltaltes motiver. I lagmannsrettens dom uttales det: „Vurderingen av graden av tiltaltes skyld har for øvrig budt på store vansker, idet saken ikke har brakt klarhet over hva som har vært motivene til tiltaltes handlinger. Under etterforskningen har tiltalte gitt mange og meget skiftende, til dels fantastiske forklaringer. Delvis har de gått ut på å fritta ham for

skyld, dels har de vært egnet til sterkt å øke den. Under hovedforhandlingen har han hevdet at han var sinnsyk på gjerningstiden. Som hysteriker fra barnsben brakte medfødt feighet og krigsangst ham i en indre konfliktsituasjon som gjorde at han ble besatt av en tvangstanke som opphevet hans kritikk og selvkontroll og utløste seg i de forbrytelser som han er funnet skyldig i og som han sterkt beklager. Nedslått og bekymret over forsvarrets dårlige tilstand under den alvorlige krigsfare som hersket, ville han gi det en kraftig vekker for å oppnå bedre beredskap.

Retten finner det ved de psykiatrisk sakkyndiges erklæring og opplysningene for øvrig åpenbart at dette er uriktig. Tiltalte er en full normal og tilregnelig person, med bra intelligens og normalt følelsesliv, rolig og behersket. Det var han også på gjerningstiden. Han er vokset opp i et beskjedent men bra hjem og miljø med gode foreldre han har stått i et kjærlig forhold til. Han har også skikket og hevdet seg godt overalt tidligere, slik at han har fått gode skussmål der han har vært. Det er intet holdepunkt for at tiltalte skulle ha vært ute af likevekt på gjerningstiden p. g. av krigsfrykt e. l. Retten finner intet grunnlag for at tiltalte kan ha handlet ut fra patriotiske eller andre ideelle motiver og må etter sakens opplysninger forkaste muligheten av at det har vært slike beveggrunner til stede. På den annen side er det ikke påvist hvilke andre motiver som har vært bestemmende for tiltalte.“

Lagmannsretten satte straffen for forbrytelser mot strl. §§ 148, 147, 1 og 2, og 257 til fengsel i 5 år. HR skjerpet den til fengsel i 7 år under henvisning til de tungtveiende generalpreventive hensyn. Rt. s. 1271.

Sedelighetsforbrytelser.

En gutt på 18 år ble dømt for utuktig omgjengelse med barn under 14 år, for utuktig handling med barn under 14 år, og for utuktig adferd overfor barn under 16 år — strl. §§ 195, 212, 2 ledd, og 212, 1 ledd nr. 3 — til fengsel i 120 dager. Tiltalte hadde da han var 16 år vært iferd med å onanere da en liten pike på 4 år kom springende naken opp fra stranden. Han beveget sitt kjønnslem mot hennes mage til han fikk sedavgang. Overfor en annen småpike på 6—7 år hadde han senere en gang snakket usømmelig, og en annen gang også befølt henne.

Tiltalte var ikke sinnsyk, men hadde etter de sakkyndiges uttalelse mangelfullt utviklede sjelsevner og slik at det var fare for gjentagelse. Hans foreldre var tidlig skilt, moren sykelig og oppdragelsen hadde vært mangelfull.

Fordi tiltalte hadde vært under 18 år på gjerningstiden ble straffen satt så lavt; den normale minimumsstraff er etter strl. § 195 3 år, og etter 212, 2 ledd 1 år. Herredsretten anbefalte at straffen ved benådning ble gjort betinget, noe den ikke kunne gjøre ved dommen. Den avslo påstand om sikring, idet den mente det ikke var fare for gjen-

tagelse, og at sikring ville kunne virke uheldig for guttens karakterutvikling. Han burde få sjangsen til å stå på egne ben.

HR forkastet påtalemyndighetens anke, idet den også la vekt på at tiltalte i den senere tid hadde skikket seg bra. Rt. s. 174.

Dommen synes så lempelig som mulig; det er helt uvanlig at det reises tiltale for en seksualforgåelse av en gutt på 16 år, og straff kan neppe antas å være noen gunstig reaksjon. Det er derfor forbausende at tiltale har vært reist. Formodentlig har det vært med tanke først og fremst på sikring.

En gutt på ca. 18 år i en småby ringte i løpet av et par måneder fra forskjellige kiosker til flere damer, ialt 9 og kom med uanstendige bemerkninger, spurte om de hadde gode lån, bryster, kjønnsdeler, om han kunne få samleie o. l. Han var ikke sinnsyk, men hadde mangelfullt utviklede sjelsevner slik at det var fare for gjentagelse. Gutten var upålitelig i pengesaker; han hadde 4 ganger påtaleunntatelse for tyveri og naskeri. Han var doven og hadde måttet slutte som visergutt og gikk ledig. Han ble idømt fengsel i 21 dager som betinget straff, og underkastet vanlige sikringsmidler, dog ikke fengslig forvaring, for en tid av 5 år. Det ble uttalt at han burde anbringes i betryggende privat forpleining. Rt. s. 668.

Tre unge menn i alderen 24—28 år, alle gifte arbeidere, og alle tidligere straffet for tyveri og fyll, overfalt en ettermiddag i nærheten av en badeplass en fremmed ung kvinne, rev klæren av henne og tiltvang seg etter tur samleie med hende idet de truet henne og hjalp hverandre med å holde henne fast. Tilslut stjal de fra henne ur, halsbånd, gullring, og veske med noen penger og småting. De to ble dømt til fengsel i 7 år, den tredje til fengsel i 6 år. To ble også underkastet sikring for 5 år. Rt. s. 924.

Legemsfornærmelse — provokasjon — retorsjon.

En mann hadde vært nektet adgang til en Oslorestaurant p. g. av en episode. En tid senere var han likevel kommet, og hadde fått servering. Da den etasje hvor gjesten satt skulle stenge om kvellen, ville han opp i annen etasje hvor det var åpent, men ble nektet adgang av portieren. Det ble ordskifte mellom dem, og gjesten brukte skjellsord som nasijævel og kom med en bemerkning om at „når dere nasister kommer i uniform, er dere ikke til å snakke med“. Portieren som stod på en trappeavsats mellom utgangsdøren og fortauet sammen med gjesten, ga da denne et knytneveslag på underkjeven. Gjesten falt baklengs ned på fortauet og slo bakhodet så han fikk kraniebrudd og døde.

Byretten fant at det ikke hadde foreligget nødverge, men at portieren hadde vært sterkt provosert ved gjestens ærekrenkelser. Da det ikke var bevist at han hadde tilsiktet mer enn å gi denne et i seg selv ufarlig slag, fant den at portierens handling burde lates straffri, strl. § 228, 3.

Under dissens 3 mot 2 opprettholdt HR frifinnelsen. En dommer bemerket at han mente at det som regel ikke ville være berettiget for en portier som skulle kjenne berusede gjesters opptreden, å reagere med knyttneveslag overfor ukvemsord fra en gjest som ble kastet ut. Rt. s. 413.

Ærekrenkelser.

Injuriesaken mot major Langeland og direktør Bergsvik vakte overordentlig stor oppmerksomhet da den ble behandlet i lagmannsrett høsten 1950. Major Langeland som hadde tatt meget aktiv del i motstandsbevegelsen under okkupasjonen, hadde til forsvar for N.S. folk skrevet en bok „Dømmer ikke“ med angrep på en rekke fremtredende tjenestemenn i og under Justisdepartementet for deres forhold under okkupasjonen. Bergsvik som var dømt til fengsel i 4 år for landssvik, hadde skrevet en bok „We are no criminals“ med angrep på personer og myndigheter for forhold under og etter okkupasjonen, og hadde delt ut noen eksemplarer. Langeland ble frifunnet, Bergsvik dømt til fengsel i 60 dager som HR reduserte til 30. En lang rekke uttalelser ble mortifisert, dog ikke alle, og begge bøker inndradd. — Saken har en viss interesse ved å gi et lite inntrykk av motsetningsforhold omkring landssvikoppgjøret. Den viser også litt av vanskelighetene ved å behandle en injuriesak, og særlig av slikt omfang, for jury. Rt. s. 8.

En statsadvokat uttalte i et brev til en advokat: „Til Deres forespørsel kan jeg kort og godt svare at revisor N.N. ikke har påtalemyndighetens tillit og at vi av den grunn ikke kan tillate at han får adgang til de nevnte bedrifters kontorer eller deres bøker eller papirer“. Under et møte hos en advokat uttalte han overfor 3 tilstedeværende at revisoren hadde medvirket til saneringssvindel og ville bli siktet for det.

I en privat sak om mortifikasjon, erstatning og oppreisning ble statsadvokaten frifunnet av byretten fordi hans uttalelser var subjektive vurderinger, og fordi de var gitt i god tro, på et saklig grunnlag, i egenskap av påtalemyndighet og som tjenstlig plikt.

Under dissens ble dommen opphevet, idet 3 dommere fant at ingen av disse momenter kunne utelukke mortifikasjon. Også ærekrenkende uttalelser av påtalemyndigheten må kunne forlanges mortifisert når sannhetsbevis ikke er ført. Rt. s. 590.

En fengselsvaktmester var tiltalt for sedelighetsforbrytelser overfor fanger. En journalist refererte korrekt opplysninger han ga om sine personalia, og anførte at han hadde vanskelig for å gjøre rede for hvor mange barn han hadde. I annet ekteskap hadde han 4 barn som han vedkjente seg, og så var det to til som han ikke vedkjente seg.

I en privat injuriesak mot avisen og journalisten ble avisen frifunnet av byretten, mens journalisten ble dømt til bot kr. 100 for overtredelse av strl. § 390, krenkelse av privatlivets fred ved å gi offentlig meddelelse om personlige eller huslige forhold.

HR frifant journalisten. For at en korrekt gjengivelse av opplysnin-

ger gitt under en hovedforhandling for åpne dører skulle kunne straffes, måtte det foreligge særlige omstendigheter, som sjikanøs hensikt, en tendensøs eller særlig sårende fremstilling. Almenheten har en alminnelig interesse i å få referat fra offentlige rettsmøter, og det ville føre for langt å forlange at referenten for hvert enkelt punkt skulle kunne legitimere en særskilt interesse for almenheten i å bli orientert netop om dette punkt. Selv om et referat kan kritiseres, og være klanderverdig, er det ikke nok, det må være uforsvarlig eller utilbørlig for å føre til straf.

En dommer dissenterte idet han mente at den ting at en person plikt-messig i rettsmøte meddelte opplysninger om personlige forhold ikke kunne føre til at de dermed skulle være prisgitt offentligheten slik at en avis uten videre kunne bringe dem videre. Avgjørende måtte være referatets formål. Her var det ingen berettigede hensyn som tilsa offentliggjørelse idet familieforholdene ikke hadde betydning for de forhold tiltalen gjaldt. Rt. s. 1259¹⁾

Dommen har adskillig interesse i forbindelse med de sterkt motstridende syn som har gjort seg gjeldende også blandt jurister i debatten om pressens rettsreferater, åpne rettsmøter og offentlighetsprinsippet i rettergangen.

Forseelse mot den alminnelige orden og fred.

En eldre mann hadde stått i forhold til en frue. Hun ville ikke ha mer med ham å gjøre, og han begynte da å ringe opp i telefonen til henne og hennes mann. Han kunne begynne i 8 tiden om morgenen, og kunne holde på om kvellene til 22—24. Han kunne ringe opp til 10—12 ganger i trekk. Hensikten syntes vesentlig å være å forstyrre og sjikanere. Byretten dømte ham til betinget fengsel i 40 dager etter strl. § 350 1 og 2 ledd, for å forstyrre den alminnelige fred og orden ved fornærmelig oppførsel eller annen utilbørlig adferd, og for å forstyrre omgivelsenes nattero ved skrik støy eller på annen vis. HR opphevet dommen da en slik forstyrrelse i et privat rom innen fire vegger ikke var en forstyrrelse av den alminnelige fred og orden, og det ikke var på det rene at omgivelsenes nattero var forstyrret ved oppringninger om kvellen. Førstvoterende uttaler at ham bekjent er det ingen straffebestemmelse som kan nyttes i et slikt tilfelle hvis ikke natteroen forstyrres, og det ikke blir brukt ukvemsord e. l. Rt. s. 989.

Det synes her å være et hull i loven, selv om det neppe er av de store²⁾.

Trygve Leivestad.

1) Se også NTfK 1953 s. 77—78. Red.

2) Se også NTfK 1953 s. 78—79. Red.